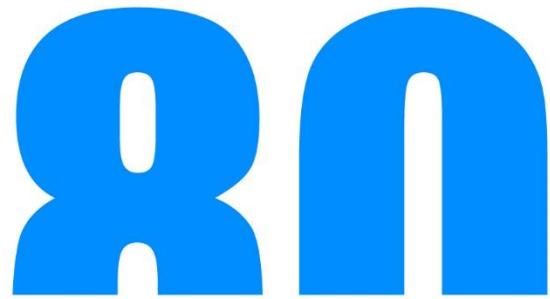

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSİYALAR VAZIRLIGI

FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

Farg'ona davlat universiteti
"Iqtisodiyot va servis" kafedrasi
professori, iqtisodiyot fanlari
doktori MAMAJON ADXAMOVning
80 yillik yubileyiga bag'ishlangan

**"YANGI O'ZBEKİSTONNING
IQTISODIY TARAQQIYOTIDA
TARMOQ VA HUDUDLARNI JADAL
RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI"**

mavzusida respublika miqyosidagi
ilmiy-amaliy anjuman
materiallari

2023-yil 6-fevral

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR
VAZIRLIGI

FARG‘ONA DAVLAT UNIVERSITETI

IQTISODIYOT VA SERVIS KAFEDRASI

**Yangi O‘zbekistonning iqtisodiy
taraqqiyotida tarmoq va hududlarni jadal
rivojlantirish istiqbollari**

mavzusidagi

respublika ilmiy-amaliy konferensiya

MATERIALLARI TO‘PLAMI

(6 fevral 2023 yil)

Farg‘ona - 2023

4. Hamdamov Q.S. «Qishloq xo'jaligi korxonalari faoliyatini boshqarish» // T.: «O'zbekiston YOzuvchilar uyushmasi Adabiyot Jamg'armasi nashriyoti», 2004.

TURISTIK DESTINATSIYALARING RAQOBATBARDOSHLIGINI BOSHQARISH JARAYONLARINI TAKOMILLASHTIRISH

*Hamidov Saidjon Komilovich
Buxoro davlat universiteti tadqiqotchisi*

Ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarning global omillar ta'sirida o'zgarishi sharoitida turistik destinatsiyalar raqobatbardoshligini boshqarish masalalari sohaning bozor qonuniyatlari asosida taraqqiy etishida muhim ahamiyat kasb etadi va iqtisodiy barqarorlikning eng muhim omillaridan hisoblanadi.

Hozirgi paytda raqobatbardoshlik va uni aniqlashda turlicha yondashuvlar mavjud bo'lib, ularning xilma-xilligi raqobatbardoshlik ta'rifiga yagona yondashuvning shakllanishida o'ziga xos qarama-qarshiliklar va xilma-xilliklarni keltirib chiqaradi. Ayrim tadqiqotchilar raqobatbardoshlikni faqat ishlab chiqarilgan mahsulotlarning texnik xususiyatlari deb tushunadilar, boshqalari esa, ishlab chiqarish (xizmat ko'rsatish)ning turli darajalarini farqlamasdan turli xil talqinlarni beradi.

Turistik destinatsiya korxonalari tomonidan ko'rsatiladigan xizmatlarga nisbatan iste'mol talabining pasayishi sifat va narxning bevosita nomutanosiblikda ekanligini ko'rsatadi. Bunday sharoitda raqobat korxonalarning faoliyat samaradorligini rag'batlantirish, tegishli sifat ko'rsatkichiga ega bo'lgan xizmatlar narxlarining optimal nisbatini hamda iste'mol talabini tartibga soluvchi vositaga aylanadi. Turistik destinatsiya korxonalari tomonidan taklif etiladigan xizmatlar raqobatbardoshligining bozorda raqobat o'rnni saqlab qolish va mahsulotlarni sotishda muvaffaqiyat qozonishida iste'molchilar ehtiyojlarini qondirish uchun xizmat, o'rinlar soni bilan bog'liq ayrim xususiyatlari integratsiyasi muhim sanaladi.

Raqobatbardoshlikni baholash turistik destinatsiya xizmatlari bozorida real vaziyatni vujudga keltirish hamda tegishli dasturlarni ishlab chiqish imkonini beradi. Zamonaviy sharoitlarda raqobatbardoshlikni baholashning ko'plab usullari va metodologiyalari mavjudligiga qaramay, turistik destinatsiya faoliyatiga tatbiq etilishi mumkin bo'lgan yetarli metodologiya mavjud emas. Hozirgi kunda raqobatbardoshlikni baholash bo'yicha ilmiy tadqiqotlarda aniq hisoblash usuli asosidagi ko'rsatkichlardan keng foydalaniladi. Bu usullarda axborot olish manbalari va ko'rinishlarining turli-tumanligi holatida raqobatbardoshlik darajasi bo'yicha xilma-xil shakldagi ma'lumotlar tahliliga asoslanadi.

Raqobatdoshlikni baholash bo'yicha mavjud yondashuvlar tahlili asosida tadqiqot jarayonida turistik destinatsiya faoliyati xususiyatlarini hisobga olish va bozorda turistik destinatsiya korxonalari holatini baholashda amaliy jihatdan qo'llash mumkin bo'lgan bir qator uslubiy tavsiyalar ishlab chiqildi.

Tashkilotning raqobatbardoshligi murakkab va ko'p tomonlama tushuncha bo'lganligi sababli uni baholash uchun asosiy tarkibiy qismlar hisoblanuvchi iste'molchilarga taklif etilayotgan turistik destinatsiya mahsulotining jozibadorligi, turistik destinatsiya korxonalaridagi mahsulotining o'zi iste'molchilarga, ya'ni turistik destinatsiya korxonalari xizmatlarining jozibadorligi, turistik destinatsiya korxonalarining iqtisodiy faoliyati, turistik destinatsiya xizmatlarining marketingini tashkil etish masalalarini batafsil ko'rib chiqish kerak.

Turistik xizmatlar iste'molchisi uchun raqobat sharoitida mijozlarga xizmat ko'rsatishning tegishli sifati ta'minlangan va bu xizmatlarni ko'rsatish bilan bog'liq xarajatlar kamaytirilgan holda rekreatsiya korxonalarining asosiy maqsadi ma'lum miqdorda foyda olish hisoblanadi.

Turistik destinatsiyalar raqobatbardoshligini integral baholashni shakllantirish aniq bosqichlar ketma-ketligida amalga oshirilishi lozim (1-jadval).

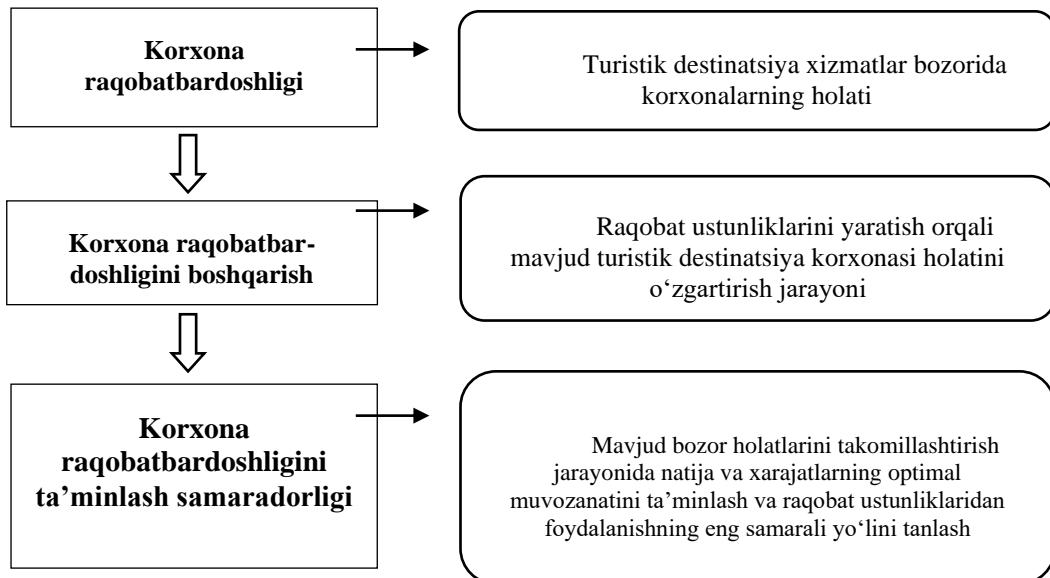
1-jadval

Turistik destinatsiyalar raqobatbardoshligini integral baholashni shakllantirish bosqichlari

Bosqichlar	Bosqich tarkibi
1-bosqich	Turistik destinatsiyalar raqobatbardoshligini baholash uchun zarur bo‘lgan ko‘rsatkichlar tizimini aniqlash
2-bosqich	Turistik destinatsiyalar raqobatbardoshligiga ta’sir etuvchi zaruriy ko‘rsatkichlarni hisoblash
3-bosqich	Ko‘rsatiladigan turistik xizmatlar raqobatbardoshligini ta’minlash bo‘yicha ko‘rsatkichlarning ahamiyatini aniqlash
4-bosqich	Turistik destinatsiyalar raqobatbardoshlik ko‘rsatkichlari qiyamatlarini ekspert baholari asosida aniqlash
5-bosqich	Xizmatlar raqobatbardoshligini umumlashtiruvchi ko‘rsatkichlarini hisoblash
6-bosqich	Turistik destinatsiyalar raqobatbardoshligining umumiy ko‘rsatkichini hisoblash
7-bosqich	Turistik destinatsiya korxonalarining raqobatbardoshligini tahlil qilish uchun agregat ko‘rsatkichidan foydalanish

Soha korxonalari raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan tavsiyalardan foydalanish murakkab ta’sirlar sharoiti uchun amalga oshirilsa, erishish mumkin bo‘lgan samarani olish imkonini bermaydi. Bu esa, korxonalarning turistik destinatsiyalar raqobatbardoshligini ta’minlash bo‘yicha asosiy uslubiy qoidalarni o‘z ichiga olgan mexanizmni ishlab chiqish zarurligini ko‘rsatadi. Zamonaviy iqtisodiy adabiyotlarda har qanday mexanizm harakat yoki hodisalar ketma-ketligini tashkil etuvchi jarayonlar yoki shart-sharoitlar majmui sifatida o‘rin oladi.

Raqobatbardoshlikni ta’minlash bilan bog‘liq samaradorlik kategoriyasini o‘rganish, raqobatbardoshlikni boshqarish bilan bog‘liq boshqaruv harakatlari raqobatbardoshlikni ta’minlash samaradorligini ikki holatda: hisoblash maqsadlari nuqtai nazaridan va baholash turlari asosida raqobatbardoshlikni ta’minlash uchun boshqaruv qarorini tayyorlash, uning natijasini bashorat qilish va raqobatbardoshlikni ta’minlash samaradorligini yanada to‘liq o‘rganish holatida ko‘rib chiqish maqsadga muvofiqligini ko‘rsatadi (1-rasm).

1-rasm. Turistik destinatsiya korxonalarining raqobatbardoshligini ta'minlash samaradorligini shakllantirish algoritmi³⁸

Yuqoridagilarga asoslangan holda, turistik destinatsiya korxonalarining raqobat ustunliklarini yaxshilash uchun samarali boshqaruva qarorlarini shakllantirish algoritmini ishlab chiqish mumkin. Taqdim etilgan algoritmga muvofiq, dastlabki bosqichda turistik destinatsiya korxonalari faoliyatining bozor talablariga qator mos kelishi yoki nomuvofiqligini aniqlash lozim.

Turistik destinatsiya korxonalari faoliyati raqobatbardoshligini boshqarish va uni baholash bo'yicha mavjud nazariy yondashuvlar asosidagi metodologiyalar amaliy tabiatga egaligini hamda bu metodologiyalardan alohida korxonalar raqobatbardoshligini aniq xususiyatlar bo'yicha baholashni zamonaviy sharoitlarda qo'llash mumkinligini ko'rsatadi.

Turistik destinatsiya faoliyati raqobatbardoshligini ta'minlash uchun rejalashtirish jarayoni budget tuzish bilan yakunlanadi. Budget o'zida alohida obyektlar bo'yicha taxminiy pul oqimlarini aks ettiradi. Raqobatbardoshlikni ta'minlash va takomillashtirish budgeti, birinchi navbatda, turistik destinatsiya korxonalari faoliyatining aniq natijalarini tahlil qilish uchun foydalaniladigan moliyaviy hujjat bo'lib, uning ijrosi doimiy nazorat qilinishi va tegishli resurslar bilan ta'minlanishi lozim.

Shunday qilib, raqobatbardoshlikni rejalashtirish jarayoni turistik destinatsiya korxonalarining umumiyligi raqobatbardoshlik siyosatini rejali va tizimli shakllantirish imkonini beradi. Turistik destinatsiya korxonalarining raqobatbardoshligini ta'minlash bo'yicha ishlab chiqilgan uslubiy tavsiya va yondashuvlar sohaning yangi sifat darajasiga chiqishiga asos bo'ladi.

Adabiyotlar

- Добреньков В.И., Кравченко А.И. Методы социологического исследования: учебник. / В.И.Добреньков, А.И.Кравченко. - М, 2004. - С. 123.
- Мирзаев А.Т. Туристик-рекреация корхоналари фаолиятини бошқаришнинг иқтисодий самарадорлиги таҳлили // Иқтисодиёт ва таълим. -2019, №6. 214-219-б.

³⁸ Muallif tomonidan ishlab chiqilgan.

3. Mirzaev A.T. Assessment of cluster formation in management of recreational activity. International Scientific Journal “Theoretical & Applied Science”, Philadelphia, USA. 04, (84), 2020. – 605-610-pp.p -ISSN: 2308-4944. <http://T-Science.org>

4. Mirzaev A.T. Evaluation of innovation capacity resource components in effective management of recreational clusters on the basis of econometric analysis. EPRA International Journal of Research and Development (IJRD). India. Volume: 5 Issue: 7 July 2020. –P.131-137. DOI: <https://doi.org/10.36713/epra4790>

5. Мирзаев А.Т. Совершенствование системы электронного бронирования как часть цифрования управленческой деятельности туристско-рекреационных предприятий. Бюллетень науки и практики. Нижневартовск, Россия. Т. 6. №8. 2020. – 99-104 б. DOI: <https://doi.org/10.33619/2414-2948/57>

6. Mirzayev A.T. O‘zbekistonda turistik-rekreatsiya korxonalari faoliyatini boshqarishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish. Ishlab chiqarishni klaster usulida tashkil etishning zaruriyati. Biznes-Daily media. -2020, №1. -62-65-b.

INSON KAPITALINI RIVOJLANTIRISHDA TA’LIM XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISH MASALALARI

Toxirov Javlon Raximovich
BuxDU “Marketing va menejment” kafedrasи o‘qituvchisi

Jahon aholisining o‘sib borishi va xizmatlar bozorida raqobat kuchayishi sharoitida sifatli talim xizmatlarini ko‘rsatishda samarali mexanizmlarni joriy qilish, belgilangan tashkiliy-huquqiy jihatlarini takomillashtirish, ta’lim xizmatlari ko‘rsatishda sifat va samaradorlig nuqtai nazaridan tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini ishlab chiqish hamda takomillashtirish borasida olib borilayotgan ishlar dolzarbligi bilan ahamiyatlidir.

Eng avvalo, Bosh Qomusimiz — Konstitutsiyamizning 41-moddasida “Har kim bilim olish huquqiga ega. Bepul umumiyligi ta’lim olish davlat tomonidan kafolatlanadi. Maktab ishlari davlat nazoratidadir” [1].

Mamlakatimizda mustaqillikning ilk kunlaridan boshlab ta’lim tizimini tubdan isloh qilishga alohida e’tibor qaratilayotganligi natijasida bugungi kunga kelib ta’lim tizimi yoshlarimizning jahon andozalari darajasida zamonaviy bilim olishlariga zamin yaratmoqda. Jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga Murojaatnomasida Yangi O‘zbekistonni rivojlantirishning nafaqat bir yillik, balki, yaqin kelajakdagi ustuvor yo‘nalishlari aniq belgilab berildi. Unda “Ta’lim sifatini oshirish — Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining yakkayu yagona to‘g‘ri yo‘lidir” deb ta’kidlab o‘tdilar [2].

Eng avvalo, maqsadi ta’lim sohasidagi munosabatlarni tartibga solishdan iborat yangi tahrirdagi “O‘zbekiston Respublikasining Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonunining ikkinchi bobiga ta’lim tizimi, turlari va shakllariga bag‘ishlangan bo‘lib, 6-moddasida ta’lim tizimi yoritilgan. Unda yozilishicha, ta’lim tizimi “davlat ta’lim standartlari davlat ta’lim talablarini, o‘quv rejalarini va o‘quv dasturlarini; davlat ta’lim standartlarini, davlat ta’lim talablarini va o‘quv dasturlarini amalga oshiruvchi ta’lim tashkilotlarini; ta’lim sifatini baholashni amalga oshiruvchi tashkilotlarni; ta’lim tizimining faoliyat ko‘rsatishi va rivojlanishini ta’minlash uchun zarur bo‘lgan tadqiqot ishlarini bajaruvchi ilmiy pedagogik muassasalarni; ta’lim sohasidagi davlat boshqaruvi organlarini, shuningdek, ularning tasarrufidagi tashkilotlar” o‘z ichiga oladi [3].